

Герман Гессе

РОМАНИ

ХАРКІВ
«ФІЛІО»
2019

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Перед напівкруглою аркою входу до Маріябронського монастиря, що спиралася на подвійні колони, край дороги стояв каштан, самотній син півдня, принесений давним-давно якимось римським прочанином, благородний каштан з міцним стовбуром; його кругла крона ніжно звисала над шляхом, повногрудо дихала на вітрі і навесні, коли все навколо вже зеленіло і навіть монастирський горішник убирався в рудувате молоде листя, змушувала ще довго чекати на свої листочки, випускаючи в час найкоротших ночей із листяних жмутиків тьмяні біло-зелені промені свого чудернацького цвіту, які так принадно й задушливо-терпко пахли, а в жовтні, коли завершувався збір овочів і винограду, скидав із пожовклої крони на осінньому вітрі колючі плоди, які не щороку встигали дозріти, за які майже зчиняли бійки монастирські хлопчиська і які вікарій Грегор, що був родом з Італії, смажив у коминку своєї келії. Незвично й ніжно розвівало прекрасне дерево своєю короною над порталом монастиря, делікатний і тремкий гість з чужих країв, таємниче

споріднений зі стрункими, виготовленими з піско-
вику колонами воріт, з камінним оздобленням ві-
конних арок, карнизів та пілястр, яким однаково
милувалися італійці й латиняни і якого, немов чу-
жинця, роздивлялися місцеві.

Під цим чужоземним деревом пройшло вже
кілька поколінь монастирських учнів; з грифель-
ними дощечками під пахвою, з розмовами, сміхом,
іграми, суперечками, залежно від пори року босі чи
взуті, з квіткою в роті, з горіхом на зубах або зі сніж-
кою в руці. Приходили постійно нові, через кожні
кілька років обличчя змінювалися, більшість з них
були подібні одне до одного: біляві й кучеряві. Деякі
залишалися тут, ставали послушниками, ченцями,
отримували постриг, носили підперезані рясни, чи-
тали книги, навчали хлопців, старіли, помирали.
Інших, після закінчення навчання, забирали додо-
му батьки, до лицарських замків, до купецьких та
ремісничих домів або вони йшли у світ, займали-
ся своїми іграми й ремеслами, часом навідувалися
в гості до монастиря, ставали чоловіками, приво-
зили своїх малих синів у науку до отців, дивилися
усміхнено й задумливо на каштанове дерево і знову
зникали. У келіях і залах монастиря, між важкими
круглими склепіннями вікон та строгими подвій-
ними колонами з червоного каменю люди жили,
викладали, навчалися, розпоряджались і керували;
тут займалися різними мистецтвами й науками,
плоди яких передавали у спадок від покоління до

покоління, набожні й мирські, світлі й темні, писали й коментували книги, укладали системи, колекціонували старі письмена, вправлялися у каліграфії, плекали віру народу, висміювали народні вірування. Вченість і побожність, простота й хитрість, мудрість Євангелій і мудрість греків, біла й чорна магія — тут процвітало все потроху, для всього було місце; було місце для усамітнення й покаяння, так само як і для спілкування й безтурботності; від особистості того чи іншого настоятеля й відповідного плину часу залежало, що саме переважало й панувало. Часом монастир був знаменитий своїми заклинателями та знавцями нечистої сили, часом своєю надзвичайною музикою, іноді якимось святим отцем, який зцілював і творив чудеса, іноді його відвідували заради особливої юшки зі щуки та паштету з оленьчої печінки, все у свій час. І завжди серед купи ченців і учнів, побожних і байдужих, тих, що дотримувалися посту й гладких, завжди між багатьох, що приходили сюди, жили й помирали, знаходився той чи інший осібний і своєрідний, той, кого всі любили або боялися, той, що здавався обраним, про кого ще довго говорили, тоді як його сучасники були забуті. Ось і зараз у монастирі Маріяброн було двоє осібних і своєрідних — один старий і один молодий. Поміж численних братів, юрма яких наповнювала дортуари, церкви й навчальні приміщення, було двоє, кого знав і поважав кожен. Це абат Даніель, старий, та вихованець Нарцис, молодий, який щойно роз-

почав послух, але якого, через його надзвичайну обдарованість, всупереч усім правилам, використовували як учителя, особливо грецької мови. Ці двоє, настоятель та послушник, мали в домі значення, за ними стежили, вони викликали зацікавлення, ними захоплювалися, їм заздрили й таємно обмовляли.

Настоятеля більшість любила, він не мав ворогів, був сповнений доброти, скромності, смиренності. Лише вчені монастиря додавали до своєї любові трохи поблажливості; бо настоятель Данієль міг бути святим, але вченим він не був. Йому була притаманна та простота, що її називають мудрістю; але його знання латини були скромні, а грецької він і зовсім не знав.

Деякі з тих, що посміювалися при нагоді з простоти абата, тим більше захоплювалися Нарцисом, феноменальним хлопцем, красивим юнаком з вишуканою грецькою мовою, з полицарськи бездоганною поведінкою, з тихим, проникливим поглядом мислителя й вузькими, гарними й правильно окресленими вустами. За чудове володіння грецькою його любили вчені. А за те, що він був таким шляхетним і витонченим, його любили майже всі, а багато хто був у нього закоханий. За те, що він був настільки тихим і стриманим, багато хто на нього ображався. Абат і послушник, кожен ніс хрест обраного по-своєму, по-своєму домінував, по-своєму страждав. Обидва відчували один з одним більшу спорідненість і більше тяжіння один до одного, ніж

до решти мешканців монастиря; одначе вони так і не зблизилися, жоден з них не зміг довіритися іншому. Абат ставився до юнака з величезною турботою, з величезною повагою, дбав про нього, як про рідкісного, тендітного, можливо, надто рано дозрілого, можливо, надто слабкого брата. Юнак належним чином приймав кожен наказ, кожную пораду, кожную похвалу настоятеля, ніколи не перечив, ніколи не сердився, і якщо абат не помилявся, що єдиною вадю хлопця була пиха, то він чудово вмів цю вадю приховати. Йому нічого було закинути, він був досконалим, він був неперевершеним. Небагато хто, крім викладачів, ставали йому друзями, ця вишуканість огортала його, як потік холодного повітря.

— Нарцисе, — промовив абат до нього після сповіді, — я почуваюся винним за жорстке судження щодо тебе. Я часто вважав тебе пихатим, і, мабуть, це було несправедливо. Ти дуже самотній, юний брате, ти самотній, у тебе є шанувальники, але немає друзів. Я хотів би отримати нагоду, щоб тебе посвяти; але я не бачу такої нагоди. Мені хотілося б, щоб ти часом був пустотливим, як зазвичай поводяться молоді люди твого віку. Але ти ніколи не бешкетуєш. Я деколи трохи непокоюся за тебе, Нарцисе.

Юнак звів на старого свої темні очі.

— Мені дуже хотілося б, милостивий отче, не завдавати вам жодного клопоту. Може, я й справді пихатий, милостивий отче. Я вас прошу покарати мене за це. Часом мені самому хочеться себе пока-

ЗМІСТ

Нарцис і Гольдмунд. <i>Переклад Ірини Андрієнко-Фрідріх</i>	3
Архетипне вирішення дихотомії Природи і Духу. <i>Іван Мегела</i>	376
Сіддхартха. <i>Переклад Олекси Логвиненка</i>	385
У пошуках «вищої» мудрості. <i>Іван Мегела</i>	536